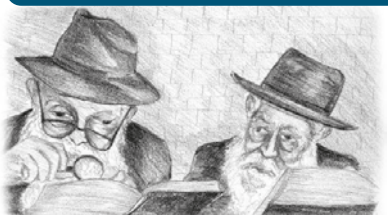
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בא ■ כ"ט טבת תשפ"ה ■ 29.01.2025 ■ גליון מס' 824

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בעקבי הכתב והקבלה
כאשר התורה מתייחסת לאירוע אחד במונחים שונים, ושבעתיים כאשר...
המשך בעמ' 2

אכילת מצה ואיסור החמץ
'הגדה של פסח' אנו שואלים: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה?" ואנו...
המשך בעמ' 3

מה בין אות לבין זיכרון
בסוף פרשת בא, אחרי מכת בכורות, מצווה התורה על מצוות תפילין...
המשך בעמ' 4

בנך ובן בנך
מיד עם תחילת הפרשה, מבקש הקב"ה ממשה שישים על לבו - את...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
סגידת מעגל
בחודשים האחרונים שמעתי כי אחד האחים שלי המתגורר בארה"ב...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ ושמרתם מצוותי
■ דובר שקרים לא יכון
■ ויבחנו דבריכם
המשך בעמ' 7

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

צפייה בסרטונים ובתמונות של שחרור החטופות שצולמו ביום שבת קודש

שאלה: רצה הבורא ושחרור החטופות (לפחות בפעימה הקודמת) יצא ביום שבת, ומדובר שכך יהיה גם בפעימות הבאות, ורבים שואלים בעקבות כך האם מותר לצפות בתמונות ובסרטונים מרגעי המפגש המרגשים שצולמו תוך כדי חילול שבת.

תשובה: יש להבדיל בין תמונות וצילומי וידיאו שצולמו על ידי צלמים מקצועיים שעשו זאת עבור פרנסתם כגון צלמי עיתונות, תקשורת וכדומה, לבין סרטונים ותמונות שצולמו על ידי אנשים פרטיים ואבאר פרשה זו:

נפסק להלכה שאם יהודי בישל בשבת במזיד אסור לו ליהנות מהמאכל לעולם, אך לאחרים מותר ליהנות מהמאכל, אך רק לאחר צאת השבת.

יש לציין כי איסור זה של הנאה מ'מעשה שבת' הינו איסור מדברי סופרים ולא מהתורה.

אמנם לגבי הנאה ממלאכת גוי שעשה עבור ישראל בשבת נפסק להלכה שאי אפשר ליהנות מהמלאכה מיד במוצאי שבת אלא יש להמתין שיעור זמן של 'בכדי שיעשו', כלומר - שיעור הזמן שנצרך לעשות את המלאכה בשבת, וכל זה כדי שלא נהנה מחיסכון בזמן שנוצר על ידי עשיית מלאכה בשבת.

אך כשיהודי חילל שבת אין צורך להמתין 'בכדי שיעשו' אלא מותר ליהנות מיד בצאת השבת.

עוד יש לברר האם כאשר יהודי מבשל עבור יהודי אחר ולא עבור עצמו האם היהודי האחר חשוב כ'אחרים' או כמבשל עצמו? ומצינו בסוגיה הלכתית אחרת והיא סוגיית 'ביטול איסור לכתחילה' שגם האחר שעבורו נעשה האיסור נחשב כעובר האיסור עצמו, אמנם לגבי סוגיית 'מעשה שבת' נקטו הפוסקים שגם האחר שעבורו נעשה האיסור נחשב כ'אחרים' מאחר ואין אדם חוטא ולא לו.

ולפי זה בנידון דידן רק למצלם עצמו יהיה אסור ליהנות מהצילום, אך לאחרים יהיה מותר ליהנות.

אמנם כתבו הפוסקים שאם מדובר באדם שמחלל שבת בקביעות עבור אחרים ועושה זאת לפרנסתו, בוודאי שאסור לכל ליהנות ממלאכה זו, שלא תקיים מחשבתו ונסייע בידי עוברי עבירה.

ולכן - אם מדובר בצילומים שצולמו על ידי צלם מקצועי שעשה זאת עבור פרנסתו, יש לומר שאסור **לכל ישראל** ליהנות מחילול שבת זה **לעולם**.

אך אם מדובר על אדם פרטי שצילם את המאורע לעצמו, הרי חוזר הדין הרגיל של המבשל בשבת במזיד שמותר לאנשים אחרים ליהנות מהמלאכה במוצאי שבת.

אמנם יש מקום לטעון שגם כאשר מדובר באדם פרטי אסור לאחרים ליהנות מהצילום, מאחר ומן הסתם מדובר ביהודי המחלל שבת בקביעות וייתכן שדינו כ'מומר', וכבר כתבו הפוסקים שמלאכת שבת הנעשית על ידי מומר, יש להמתין במוצאי שבת עד לאחר שיעור זמן 'בכדי שיעשו' כדין מלאכת גוי, ובנידון זה לא שייך 'בכדי שיעשו' מאחר שלא שייך לצלם תמונות אלו לאחר השבת, שהרי לאחר השבת כבר לא היה שייך לצלם תמונות אלו.

אמנם נראה שמחמת כמה טעמים אין לחוש לטענה זו בנידון דידן:

א. מאחר וזהות המצלם אינה ידועה, איך אנו יכולים לדעת אם מדובר ב'מומר' או במחלל שבת שאינו מוגדר כ'מומר'? ומאחר ואי אפשר לברר ספק זה ומדובר באיסור דרבנן, דין ספקו להקל.

ב. אף אם נאמר שהמצלם היה מוגדר כ'מומר', מי יאמר לנו שאכן הצילום נעשה עבור אחרים? אולי צילם עבור עצמו, ואם כן, ממה נפשך אם דינו של המומר כגוי הרי מותר להנות ממלאכות גוי שעשאה עבור עצמו, ואם דינו כיהודי - הרי מותר ליהנות ממלאכת יהודי במוצאי השבת.

ג. עצם סברא זו שמאחר ולא היה אפשרי לצלם תמונה זו במוצאי שבת ולכן מלאכה האסורה 'בכדי שיעשו' תהיה אסורה עולמית היא מחודשת וטעונה בירור.

ד. עצם ההלכה שמלאכת מומר יש להמתין בה ב'כדי שיעשו' אינה מוחלטת והדבר תלוי במח' ראשונים (פמ"ג שכ"ה א"א ס"ק כ"ב).

אמנם עוד יש מקום לטעון ולאסור את ההנאה מהתמונה מטעם אחר והוא שלמרות שכבר כתבתי לעיל שלעניין סוגיית 'מעשה שבת' אין דינם של האחרים שהדבר נעשה עבורם כמחלל שבת עצמו, מכל מקום יש לומר שאצל אדם המחלל שבת בקביעות דינם של האחרים נחשב כדין המחלל עצמו, שבאדם כזה לא שייכת הסברא המוזכרת לעיל שאין אדם חוטא ולא לו?

אמנם נראה שגם לטענה זו אין לחוש מחמת כמה טעמים:

א. מי אמר לנו שהמצלם עשה זאת עבור אחרים? אולי עשה זאת עבור עצמו? ומאחר ואי אפשר לברר - ספק דרבנן לקולא.

ב. נח' הפוסקים האם כשהאחרים לא נוח להם באיסור שנעשה עבורם האם הקנס חל גם עליהם.

אמנם כאמור כל זה אמור בצילום שנעשה לא למטרת מסחר, שאם מדובר בצילום עיתונאי הרי כבר כתבתי לעיל שהפוסקים כתבו בזה להחמיר כדי לא לסייע לידי עוברי עבירה (אמנם בנידון דידן שצילום לאחד הוא גם צילום למאה - יש לעיין בדבר).

והנה רבים מהצילומים נעשו ע"י דובר צה"ל ויש לעיין האם להתייחס לזה כצילום עיתונאי או לא, שאמנם הוא לא למטרת מסחר ופרנסה, אבל מצד שני אינו כצילום של אדם פרטי.

אמנם זאת יש לדעת שצילומים שנעשו על ידי גויים (גם עיתונאים) עבור גויים (צרכני תקשורת של רשתות זרות בחו"ל) אין בעיה לצפות בהם מאחר ומותר ליהנות ממלאכת גוי בשבת שנעשתה עבור גוי.

ולכן גם יהיה מותר לצפות בסרטוני התעמולה שארגון הטרור 'חמאס' מפרסם בעצמו מאירוע השחרור.

אמנם פעמים אף אם מדובר בצילום של תקשורת זרה מכל מקום גוף חדשות ישראלי (יהודי) מעלה את הסרטון בעיצומו של השבת לפלטפורמת התקשורת שלו (אמנם בזה כן שייך להמתין שיעור זמן של 'בכדי שיעשו' שאין זה צילום המאורע עצמו אלא רק העלאתו למדיה).

ולמעשה: איני רוצה לומר בזה הלכה פסוקה, לא לקולא כי יש צדדים רבים להחמיר, אבל גם לא לחומרא מאחר ויש בזה כמה צדדי קולא, ובנוסף כשם שמצווה לומר דבר הנשמע כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ומוטב יהיו שוגגין וכו'.

והנה ראיתי מי שכתב להתיר מחמת שהוא אירוע חד פעמי, והאירוע עצמו הוא מצווה וכן שיש בצפייה חיזוק ותקווה בתקופה מורכבת, ולענ"ד כל טעמי ההיתר הנ"ל צריכים לעיון גדול, שמה מועיל שהוא אירוע חד פעמי, וכל סיקור תקשורתי הוא לאירוע חד פעמי, אבל בסופו של דבר הסיקור הוא בכל שבת ושבת, ומה יועיל שהאירוע הוא מצווה אם הצילום עצמו הוא חילול שבת, וכן הטעם האחרון צריך עיון וברור שהיה מועיל יותר לעם ישראל שמירת שבת כהלכתה ולהמתין עם התמונות והסרטונים למוצאי שבת, ואולי היה עדיף בכלל לעשות כך ללא קשר לשבת קודש וצע"ג.

בעקבי הכתב והקבלה

/ הרב פרופ' נריה גוטל

כאשר התורה מתייחסת לאירוע אחד במונחים שונים, ושבעתיים כאשר הדבר קורה בפסוקים מצרניים זה לזה, הדבר אומר דרשני. והנה, כך בדיוק נמצא במכת הארבה שבפרשתנו. תחילה נאמר: "ויאמר ד' אל משה נטה ידך על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ויאכל את כל עשב הארץ את כל אשר השאיר הברד" (שמות י, יב), ומייד אחרי כן נאמר: "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר הותיר הברד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים" (שם שם, טו). תחילה "השאיר" ולבסוף "הותיר" - על מה ולמה!

בעל הכתב והקבלה פתר את התמיהה, תוך הבהרה שישנה הבחנה מהותית בין שני המושגים:

> ויראה ההבדל בין 'שאר' ל'נותר', בהבדל כוונת המשייר. אם כוונתו על המשוייר לתכלית מה, כי חלק הנשאר חשוב עליו ושווה בעיניו כמו חלק הראשון, אז חלק המשוייר ייקרא 'שאר'. אמנם אם חלק השני אינו בעיניו כי אם כתוספת בלא שמתכוון אליו, אז חלק המשוייר ייקרא 'נותר'.

והנה דוגמאות: אמר הכתוב "וישאר אך נח" (בראשית ז, כג), כמו גם "וישארו שני אנשים במחנה" (במדבר יא, כו), שכן המדובר הוא בחשובים ובמעולים - נח ביחס לכלל דור המבול, ואף "שני האנשים" שלא נפלו במאומה משבעים עמיתיהם שזכו לנבואה. לעומת זאת, אמר הכתוב "והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו",

שכן ברי כי אכילת הדיוט - ולו גם אהרן ובניו - את שיירי המנחות, נחותה מאכילת גבוה את עיקר המנחה עצמה.

בדרך זו גם מובן הפער שבין ניסוח יעקב ובין ניסוח יהודה, ביחס לבנימין. יעקב אמר עליו "והוא לבדו נשאר" (בראשית מב, לח), בעוד שיהודה אמר עליו "ויותר הוא לבדו". אין זה אלא בשל הפער שביחס השניים לבנימין: מבחינת יעקב - בנימין חביב ביותר, בהיותו צאצא יחיד ואחרון לאשתו האהובה רחל, ולכן מתאים לומר עליו "נשאר". מבחינת יהודה, לעומת זאת, "מגודל טרדותיו" בגלל בנימין, "שהיו לו עד הנה לפוקה ולמכשול", אינו אלא "נותר".

הבחנה זו מסבירה גם את דברי רש"י, שעל אמירת המקרא (ויקרא י, יב) "אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים" אמר (שם, על אתר) "מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה". דיוק זה מבוסס, כנראה, על בחירת התורה במונח "הנותרים", הפחות מכבד. כך גם חז"ל, שעל אמירת המקרא (בראשית ל, לו) "ויעקב רועה את צאן לבן הנותרות" אמרו (בראשית רבה עג, ט): "נותרות - מנהון בישין, מנהון עקרן, מנהון קווסרין". דיוק זה גם הוא נסמך, כנראה, על בחירת המקרא במונח "הנותרות" ולא במונח "הנשארות". ועוד דוגמאות להבחנה זו, כפסח ראשון - "לא תותירו" בעוד שפסח שני "לא ישאירו", ועוד.

ומכאן אפוא לנדון דנן, להבחנה בין שני המקראות שבמכת הארבה. דוק ותשכח, כי בעוד שהפסוק הראשון מדגיש את מה שנשאר מעשב הארץ אחרי הברד - היינו החיטה והכוסמת (שמות ט, לב), הרי שהפסוק השני אינו מסתפק בעשב אלא מוסיף ומתייחס גם לעץ: "ואת כל פרי העץ... כל ירק בעץ...". ומה ביניהם? שהחיטה והכוסמת הם עשב משמעותי ביותר, כזה שהמונח המתאים לשרידותו נחשב: "השאיר". לא כן עצי השדה, שכל ענפיהם נשברו ופריים אבד, ולא נותר בהם אלא רק הגזע, אשר "בערך הענפים כטפל, כי הענפים מהם ההנאה קרובה יותר". לכן, לאור האמור, המונח המתאים לגביו אינו אלא "הותיר", הפחות משמעותי והלא נחשב. דייק אפוא הכתוב בלשונו הדק היטב, מתי "השאיר" ומתי "הותיר".

אכילת מצה ואיסור החמץ

/ הרב יעקב הלוי פילבר

ב'הגדה של פסח' אנו שואלים: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה?" ואנו משיבים: "על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ **(שמות לט)**", ועם זאת נראה שאין זו הסיבה היחידה לאכילת המצה, שהרי עוד בהיותם במצרים הקדימה התורה את מצות אכילת המצה **(שמות יב יח)** לסיפור הבצק שלא הספיק להחמיץ, משמע שלמצות אכילת המצה יש סיבה נוספת שקדמה לעוגות־המצות שהוציאו ממצרים. מכאן שבמצות אכילת המצה ואיסור החמץ יש יותר מאשר "זכר ליציאת מצרים", מונחת בה תמצית ההתנהגות של היהודי לפי התורה:

כשאנו מדמים את האדם לחמץ ולמצה אנו רואים שיש דמיון בינם, שניהם מורכבים משני דברים, הבצק עשוי מקמח ומים וכך האדם מגוף ונשמה, הקמח מקביל לגוף והמים שנמשלו לתורה דומה לנשמה, והנה קמח לבד ומים לבד אינם מחמיצים, וכן גוף לבד ונשמה לבדה אינם חוטאים, רק ההרכבה של השנים יוצרת את הפוטנציאל, בבצק את החמץ ובאדם את היצר, ולכן במקורות חז"ל מסמל החמץ את יצר הרע, וכך מכנים אותו: **"השאור שבעיסה"**. אלא שיש כאן דבר תמוה: מצד אחד התורה מחמירה מאוד באיסור החמץ, והיא אינה מסתפקת לאסור אותו באכילה או בהנאה, אלא הוסיפה עליו גם איסור "בל יראה ובל ימצא", שאינו מצוי בשום איסור אחר, והכל כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ואם עד כדי כך חששה התורה לאיסור חמץ היה עליה דבר ראשון לאסור לפני כל המאכלים האחרים את המצה, שהיא המצרך בעל הסיכון הגדול ביותר שעלול שיהיה בו חמץ, שהרי טעות קטנה באפייתה הופכת את המצה לחמץ, ולכאורה הדבר הראשון שהיינו צריכים לאסור עלינו בפסח היה צריך להיות המצה, והנה לא זו בלבד שאין התורה אוסרת עלינו את המצה, אלא היא מחייבת אותנו לאוכלה בפסח, מה מלמדת אותנו העובדה הזו?

הבצק שממנו אנו אופים את המצה והוא מקביל באדם **ליצר**, וכמו החמץ המתסיס את הבצק כך היצר מתסיס ומפתה את האדם, והשאלה היא איך צריך האדם להתייחס אל היצר הזה? והנה אומות העולם, (כמו הנצרות), ראו ביצר אויב שיש לחסלו, מטעם זה הכומר הנוצרי אסור בנישואין, ובדתות אחרות הסגפנות וההתבודדות מן החברה הן משובחות. לא כן דרכה של התורה, חכמינו אומרים לנו שעל האדם להתמודד עם היצר, אבל הגיבור אינו זה ההורג את יצרו, אלא "איזהו גיבור? **הכובש** את יצרו", כי הכובש שומר על הנכבש בשלמותו ועם זאת שולט עליו ולהשתמש בו לטובה, כך אנו מצווים מצד אחד לשמור על היצר בשלמותו, כי היצר כשלעצמו אינו רע, אלא הכל תלוי בשימוש שהאדם עושה בו, אם האדם שולט על יצרו ורותם אותו למשימות חיוביות, הריהו הופך את היצר למכשיר של מצווה, ואם חלילה מתעלם האדם מיצריו ונותן להם דרור לפעול ללא ביקורת והכוונה, כי אז הופך היצר סרסור לדבר עבירה. על השימוש הנכון הזה ביצר אמרה התורה: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכמו שדרשו חז"ל **(ברכות נד א)**: "**בשני יצריך** - ביצר טוב וביצר הרע", והמצווה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו" שאפשר לקיימה רק בחיים משותפים עם אשה. ולכן מצוות התורה מכוונים אותנו להיות מעורבים עם הבריות, עד ש"הפורש מדרכי ציבור אין לו חלק לעולם הבא" **(רמב"ם הל' תשובה פ"ג הי"א)**. על הכתוב **"אנשי קודש** תהיו לי" היה רגיל **רבי מנחם מנדל מקוצ'ק** לומר: מלאכים

בשמים - אומר ריבונו של עולם לישראל - יש לי אלפי רבבות, איני רוצה שתהיו מלאכים, המשיכו להיות אנשים, אלא שאת האנושיות שלכם תחיו בקדושה, **קדושה אנושית** אני רוצה מכם, אנשי קודש תהיו לי..

מצות אכילת המצה ואיסור החמץ באו ללמד אותנו שהמצווה והעבירה אינן באשמת היצר (הבצק) אלא איך האדם נוהג עמו, אדם השומר על הבצק (היצר) שלא יחמיץ, שלא יטפח ויתפרץ ללא ביקורת, הוא עושה מהבצק (היצר) מצווה (מצה), אך מאותו בצק (היצר) בהתנהלות לא נכונה, באי השגחה ושימת לב, מאותו בצק (יצר) הוא עלול לקבל חמץ האסור בהנאה ואכילה. סמל נוסף אנו מוצאים בחמץ והמצה הקשור לחג הפסח, והוא **החירות והעבדות**. המצה מייצגת את החירות והחמץ את העבדות, כי המצה הנוצרת רק בשליטתו של האדם בעשייתה, כך השולט על חייו ולא נותן ליצריו להשתלט עליהם הוא בן חורין. ואילו אדם שיצריו שולטים עליו ועושים בו כרצונם, כמו החמץ שהוא תופח מבלי שהאדם שומר עליו, הוא במצב של עבדות שחייו מוכתבים ע"י יצריו.

■

מה בין אות לבין זיכרון

/ הרב משה שיינפלד שליט"א

בסוף פרשת בא, אחרי מכת בכורות, מצווה התורה על מצוות תפילין: "וְהָיָה לְךָ **לְאוֹת** עַל יָדֶךָ **וּלְזִכָּרוֹן** בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת השם בְּפִיךָ, כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ השם מִמִּצְרָיִם" (י"ג, ט')... "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ, כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ השם מִמִּצְרָיִם" (י"ג, ט"ז).

התפילין הן אות וזיכרון ליציאת מצרים. מה ההבדל בין אות לזיכרון? אות מסמן על העתיד, על משהו שעתיד להיות, ואילו זיכרון הוא על העבר. התפילין - הן אות וסימן על העתיד, באמצעות זיכרון העבר ("משך חכמה" בפרשתנו). נבאר את הדברים ונראה כיצד הם אקטואליים לכולנו.

התפילין הן זיכרון לעיקרי הדעות שהשיגו אבותינו במצרים. עשר המכות וכל הניסים שנלוו ליציאת בני ישראל ממצרים, הביאו את אבותינו לדרגה גבוהה בידיעת מציאות השם בעולם, בהשגחת השם ובכל ענייני השכר והעונש. אבותינו חוו אמונה "חושית", ואת מה שהם ידעו אנחנו צריכים לזכור כל הזמן, והזיכרון הזה מביא גם אותנו לידיעה.

הזיכרון של ניסי העבר גורם לנו לא להתייאש מגאולה עתידית, כללית ופרטית, גם אם כרגע אנחנו מוקפים בצרות, ולחיות עם תקווה תמידית לעתיד מצוין ולגאולה שלימה. במצרים, הקדוש ברוך הוא גאל את אבותינו למרות שהם היו בתכלית השפלות מבחינה גשמית ורוחנית, שהרי באותה נקודת זמן טרם ניתנה התורה, ובכל זאת הקדוש ברוך הוא שמר בריתו לאבות הקדושים והוא גאל את עם ישראל גוי מקרב גוי, כך גם היום - "לא ישכח השם עמו ויביאם לתכלית מועיל לעת קץ" (לשון ה"משך חכמה"). גם אם מצבנו ברוחניות לא מזהיר, נאמין ונקווה לגאולה עתידה כשם שהיה במצרים.

"כי בידיעת עיקרי הדת ואשר הושגו לקדמונינו, הוא זיכרון על עיקרי הדעות שהשיגו על ידי יציאת מצרים בהשגחה וביחס עימנו בפרט ובשכר ועונש... לבלי התייאש מן התקווה העתידה... כי יוסיף השם לגאול עמו. הוא עניין יציאת מצרים, שהוציאם בהיותם בתכלית השפלות במצב הגשמי והעדר מעלות החכמה והרוחני, ובכל זאת שמר בריתו וגאלם גוי מקרב גוי, וזה אות כי לא ישכח השם עמו ויביאם לתכלית מועיל לעת קץ..." ("משך חכמה" בפרשתנו).

לפי זה, מסביר ה"משך חכמה" דבר נפלא. נשים לב שהתורה כותבת: "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶכָה", "ידכה" ולא "ידך". מדוע?

התלמוד במסכת מנחות (לז ע"א) כותב, שיש להניח תפילין על היד החלשה (אצל רוב האנשים - יד שמאל). המקור לכך הוא המילה: "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶכָה", "ידכה" לשון נקבה, הכוונה ליד החלשה, ליד ה"כהה" (רש"י שם). מדוע יש להניח תפילין דווקא על היד החלשה? מה משמעות העניין?

"וזה והיה לאות על ידכה, יד כהה, רצה לומר, **כשתתמוטט ידן של ישראל** שיקוו אל הנועד על יד נביאיו, ולזיכרון בין עיניך הוא בעלות על הרעיון התבוננות וההתפלספות לתור להרהר על אמיתיות המקובלות, אז אותן אשר לא היו בדמיון והיו בפרסום גדול, יהיו לזיכרון כי הקבלה אמיתית... והוא לקוות אל העתיד בהיותם במצב העוני והשפלות כי בוא נבוא אל המטרה הרצויה".

כלומר, האות הוא על העתיד, שבכל פעם שידם של ישראל תהיה חלשה, כשהם ירגישו חסרי אונים, עליהם לזכור את מה שאבותינו ידעו במצרים, שבורא עולם מסוגל להושיע בכל מצב. לכן אנחנו מניחים תפילין על היד החלשה, כי זה הרעיון - לחזק את בני ישראל ואת כל יהודי ויהודי מידי יום, שבכוחו של השם לחזק את הכל, ויד חזקה יש אחת - ידו של הקדוש ברוך הוא: "וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל" (דברי הימים א', כ"ט, י"ב).

נראה רעיון נוסף.

אחד ההבדלים בין תפילין של יד לתפילין של ראש הוא שתפילין של ראש מחולקות לארבעה בתים נפרדים, ובתוך כל בית מונח קלף בודד עם אחת מארבע הפרשיות של התפילין ("קדש", "והיה כי יביאך", "שמע", "והיה אם שמוע"), ואילו בתפילין של יד, כל הפרשות כתובות בקלף אחד שמונח בבית אחד.

ה"משך חכמה" מבאר את משמעות ההבדל.

ישנו פסוק: "וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים" (מלכים א', ט', ג'). "עיני" - הכוונה להשגחת הבורא על בני האדם, ו"לבי" - הכוונה לאהבת הבורא את בני האדם. ביחס להשגחה, יש כמה "רמות" להשגחת הבורא, שהרי ידוע שהבורא משגיח על האדם לפי ערך מעלתו, ויש השגחה פרטית ויש השגחה כללית. ככל שאדם מחובר יותר לבוראו, כך בוראו משגיח עליו באופן מדוקדק יותר (מורה נבוכים חלק ג', י"ח. הנושא כמובן עמוק, ואין כאן המקום להרחיב), ולכן תפילין של ראש, המסמלות את השגחת הבורא על בניו, מחולקות לארבעה חלקים (עיין שם מדוע דווקא ארבעה). לעומת זאת, ביחס לאהבת השם את עמו, אין חלוקה, שהרי הקדוש ברוך הוא אוהב את בניו באופן שווה, ולכן התפילין של יד, המכוונות כנגד הלב, מונחות בבית אחד, שהרי אהבת הבורא לבניו שווה היא. ■

בנך ובן בנך

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה
במלאת שלוש שנים להסתלקותה
ג' בשבט תשפ"ב

מיד עם תחילת הפרשה, מבקש הקב"ה ממשה שישים על לבו - את אשר קורה עם ישראל ומצרים בימים ההם. ובמיוחד שפנייה זו באה בעיצומם של המכות, טרם יציאת ישראל ממצרים. כל זאת ביחד עם הבקשה, לספר לדורות הבאים את ידיעת ה' - הבאה מתוך התבוננות בסדר המכות והופעתם בארץ.

הבקשה של הקב"ה היא לא רק לדור הקרוב, כי אם גם לכל הדורות הבאים אחריהם - 'למען תספר באזני **בנך ובן בנך**[1]'. כך שידיעת ה' תעבור בין הדורות כולם, על ידי סיפור המכות שנתנו למצרים.

כל זאת למרות שעיקר מצוות קיום סיפור יציאת מצרים לבנים, נלמד מהפסוק '**והגדת לבנך**[2]' - בשעה שמצא ומרור מונחים לפנינו[3]. כשעניין זה בא כנגד התשובה לבן הרשע, שמוציא עצמו מהכלל[4]. וכיוון שכך הם הדברים - עלול הסיפור להישאר רק אצל הבן הזה, ואילו בנו הבא אחריו כבר לא ישמע זאת מאביו, חלילה.

לכן התורה מקדימה לבקש, שהסיפור יעבור מאב לבן - גם אם רק בעצם סיפור הדברים, ובלא המצוות של אותו הלילה. שכן ידיעת ה' חייבת להיות בכל דור מהדורות, ובכל סוגי הבנים שבעם ישראל. ואילו המצוות המעשיות יגיעו כבר אחר כך, מתוך ידיעת ה'.

וזה כדוגמת מצבו הרוחני של העם, באותם הימים - טרם משך ידו מהעבודה זרה, ובלא כל מצוות העומדות לזכותו[5]. כשגם במצב שכזה, עם ישראל יכול להגיע לכדי ידיעת ה' - על ידי סיפור הדברים שקורים עמו.

וכבר אמרו זאת חז"ל בדבריהם - שעל ידי לימוד ההגדות, זוכים להדבק בה' ולהכיר את דרכי הנהגתו עמנו[6]. שכן הם מראים בדרך של סיפור דברים, כיצד מסובב הקב"ה את הדברים בעולמו.

ובכדי שנזכה שכל הבנים יהיו בכלל הברכה, עלינו לשמור על העברת ידיעת ה' מדור לדור. בכך שנזכיר כל העת לבנים, שלא כל מה שאנו רואים - הם אכן הדברים שמתרחשים. אלא רק בסופם של תהליכים, זוכים לראות ולהבין את אשר ארע עמנו.

ובוודאי בימינו אנו, כשהננו באמצעו של תהליך מיוחד - לקראת גילוי שם ה' בעולם בגלוי ובפרהסיה. עלינו לשמור ולדעת שקרובה הישועה לבוא, יחד עם הצדק שיתגלה בקרוב[7]. בכך שנגביר את עשיית המשפט והצדקה ביננו, וכמו שעשו אבותינו במצרים - כשלקחו איש ושכנו יחדיו את קורבן הפסח[8]. כך שלא היה אחד בישראל, שחסר לו דבר מצווה כל שהוא. וכשם שאנו גם מצווים לעשות בכל שנה בפסח - בחלוקת מעות חיטין, לצורך קניית צרכי הפסח לכולם[9].

ובימים אלו בהם אנו מעלים את זכרונה של אמי **רות** ע"ה, שנולדה בשבת הגדול - י' בניסן. ביום בו ישראל מימשו לראשונה את דאגתם איש לרעהו, למרות היותם עדיין בתוך מצרים. אנו נזכרים בדמותה הגדולה, וכיצד חינכה אותנו תמיד - לראות את טובת האחר, ולא לדחות אבן אחר הנופל חלילה.

אמא ע"ה תמיד למדה אותנו לראות את הטוב, וללכת בדרכי ה' - הבאים לשמור על כל חלקי המשפחה והעם. גם אלו שהתרחקו קצת, וגם אלו שנמצאים כל העת - כולם בכלל הברכה ועל כולם יש לשמור.

ומתוך האחדות האמיתית שבאה, זוכים כולם לאור חדש המאיר אותנו. וכן נזכה בימינו לראות בטוב ה' ועמו, בהשלמת והתחברות כל חלקי העם יחדיו.

ויהיו הדברים לעילוי נשמתה, של אמי **רות בת חיים יהודה** ע"ה, שבשבת זו **ג' בשבט** חל יום השנה להסתלקותה. ונזכה לשוב לראותה, בתחיית כל מתי ישראל ברחמים, במהרה.

1 - שמות י', ב
2 - שם יג, ח
3 - **והגדת לבנך** שומע אני מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחנך - מכילתא שם, קח
4 - בעבור זה למה נאמר, לפי שהוא אומר מה העבודה הזאת לכם, אלא זה **בן רשע** הוא שהוציא את עצמו מן הכלל, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה הוציאהו מן הכלל בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לך. ולפי שהוצאת את עצמך מן הכלל אלו היית שם לא היית נגאל - שם
5 - ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות. היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל, טז) 'ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים', הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו **ולא היו בידם מצוות** להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם) 'ואת ערום ועריה'. ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר (שם) 'מתבוססת בדמיך', בשני דמים. ואומר (זכריה, ט) 'גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו'. ושהיו שטופים באלילים, אמר להם (שמות יב, כא) '**משכו וקחו לכם**' משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה - רש"י שמות יב, ו

6 - דורשי הגדות אומרים רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו. עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי - ספרי דברים מט, ג

7- **כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות** הצדקה הוא מה שה' מצדיק את בריותיו ומזכם בצדקה לא בשורת הדין רק בחסד, ועל ידי הצדקה ישלח להם הישועה, מצייר הצדקה כבר ישנה במציאות כי היא לא נשתנית, רק אתם אינכם רואים אותה, כי היא מכוסה מעיניכם.

ועל ידי שתעשו משפט וצדקה תתגלה ותראו אותה, ואז תבא הישועה, כי הישועה עדן איננה, בעוד שהצדקה נעלמת מעין המקבל - מלבי"ם ישעיהו נו, א

8 - וְלָקַח הוּא וּשְׁכֶנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ - שמות יב, ד

9 - **הגה** ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה (אור זרוע) - שולחן ערוך אורח חיים סימן תכט, סעיף א

סיפור לשבת

סגירת מעגל

/ הרב ש.י.ד שליט"א

בחודשים האחרונים שמעתי כי אחד האחים שלי המתגורר בארה"ב, מתמודד עם קושי גדול בפרנסה, עד כדי כך שבמשך שלשה חודשים לא הכניס אגורה שחוקה לכיסו, כשבזמן הזה הוא כמובן נדרש לשלם שכירות של החנות שלו בסכום גדול.

החלטתי שאעשה הכל כדי לעזור לו, אבל כתושב ארה"ק לא היתה לי השגה מה בדיוק אפשר לעשות כאן ואיזה סכום באמת יעזור לו לכל הפחות כעזרה ראשונה. כשהתייעצתי עם אחד מחשובי הרבנים בארה"ב שמכיר את אחי, הוא עצמו לא ידע עד היכן הדברים מגיעים, ואמרתי לו שאני רוצה מאד לעזור לאחי יקירי, אבל איני יודע כמה עלי להשיג עבורו כדי להעמידו על רגליו.

הרב החשוב הנ"ל חשב והרהר בדבר, עד שאמר לי שאם אני רוצה לעזור לו באמת, עלי להשיג לו לא פחות מ-5000 דולרים. האמת היא, שלא חשבתי על סכום גדול שכזה, אבל בכל אופן אמרתי שיהיה בסדר, כי אם הרב מבין שזהו הסכום הנדרש להושטת העזרה המתבקשת, אעשה כל מאמץ ואנסה להשיג את הסכום מבני משפחה וידידים קרובים.

ב"ה הצלחתי להשיג את הסכום ושלחתי את הכסף לארה"ב. אחי כמובן לא רצה לקחת את הסיוע מחמת הרגישות הגדולה שיש בדבר, אבל בסוף מצאתי את הדרך להעביר לו את הכסף.

כתוצאה מהסיבוך הכלכלי אליו נקלע, נאלץ אחי לסגור את חנותו כי לא היה לו כסף לשלם את דמי השכירות הגבוהה, ותחת זאת החליט להעביר את החנות ל'בייסמנט' מתחת לביתו. והנה, כדי להעביר את החנות ל'בייסמנט', היה עליו לרוקן את תכולתה עם כל החפצים והפריטים שאוחסנו שם משך שנים, ולכן בימים האחרונים התיישב בכל יום למשך כמה שעות למיין את כל החפצים ולעבור על כל המסמכים ששכנו במגירות ובמדפים השונים. מה חשוב - ולשמור, ומה שאין בו צורך - להשליך לאשפה.

והנה הוא מוצא מכתב שאני שלחתי לו בשנת תשס"ב. במכתב זה אני מודה לאחי מארה"ב, על כך שסייע לי לכבוד חתונה שערכתי לבתי בסך 5,000 דולרים!!! היתה זו בתקופה בה הייתי אברך כולל עדיין והתחלתי להשיא את ילדיי בזה אחר זה, התמודדתי אז עם תקופה כלכלית קשה מאד ונאלצתי לפנות לאחי בארה"ב שיעזור לי בעזרת נישואין. הוא אכן נענה לבקשתי ושלח לי סכום נכבד מאד בסך 5,000 דולרים, אשר בימים ההם של שנת תשס"ב היו נחשבים עשרת מונים מהשווי שלהם כיום.

הרב ש.י.ד. מסיים את סיפורו הנפלא ואומר לנו: "מה מונח כאן בסיפור מציאתו של המכתב משנת תשס"ב? אנו רואים כאן בבירור את ההשגחה הפרטית שביקשה לסגור את המעגל המשותף מאז תשס"ב ועד תשפ"ה. בשכר זאת שאחי היקר מארה"ב עמד וסייע לי בזמנו בסך 5,000 $ בעזרת נישואין, כעבור 23 שנה באתי אני לסייע לו במצבו הדחוק באותו סכום בדיוק כדי להעמידו על רגליו בע"ה".

"אנו רואים מכאן את גודל מעלת העזרה והסיוע אחד לשני", מבקש הרב שליט"א לחדד את המסר העיקרי הנעוץ בסיפורו. "לפעמים עומד אדם וחושב לעצמו מהו הרווח שיצא לו כתוצאה מעזרה לזולת, והנה הרווח מגיע לפעמים רק אחרי 23 שנה באותו סכום מדויק. כמובן שיש לעזור לשני ובפרט לאחים, בלי שום חשיבה על רווח כלשהו לטווח הקרוב או הרחוק, אבל הנה לנו עדות מופלאה עד כמה גדולה היא הזכות והקב"ה משלם שכר לשומרי מצוותיו מידה כנגד מידה".

(ראה אור על ידי הסופר הרב יוסף מאיר האס במדורו השבועי 'שביבי חיזוק ואמונה' – המבשר תורני)

שביבים / שאול שיף

ושמרתם מצוותי

בעת שבתו על כס הדיינות לחם מרן הגרי"ש אלישיב להעמיד את הדין לאשורו ולאמיתו, כשהוא רוחץ בניקיון כפיו ונשמר מצל נגיעה ומשמץ מעורבות אישית בדין. כאשר אחד ממקורביו היה נתון בדין תורה, הזהירו רבנו במשך כשנה תמימה שלא יבוא לבקרו, כיון שהדיין הדן בדינו מצוי אצלו תדיר ובוודאי ידון לפניו בהאי דינא.

לא אחת נראה לעין כל כיצד רבינו ניחן בטביעת עין חדה של תלמיד חכם ובחוש דק מן הדק, שסייע בידו לנפות את האמת ולהעמידה על תילה.

סיפר רבי בצלאל ז'ולטי: לעיתים קרובות בעת יושבנו עלי דין במושב אחד עם רבינו, היה מזדמן לפנינו בעל דין, שזעק את דבריו בסברא נכונה וטענה ישרה עד שנראה היה כי צדקתו זועקת לשמים. "ניכרים דברי אמת!" נהגתי להפטיר חרש באוזני חבר הדיינים. "ככל הנראה בעל דין זה הוא הזכאי!"

אך לפתע הייתי שומע את קולו המלחש של רבינו: "וכי אינכם רואים כי הוא הבדאי?!"

למפרע היה מתברר, כי רבינו אכן צדק בדבריו, בעוד אני וחברי הדיינים משתאים כיצד עמד על הדבר.

דובר שקרים לא יכון

מידת האמת היתה יקרה לרבינו מכל חמודות תבל, וכאשר מאן דהו כשל באי אמירת האמת, היה הוא מנודה מלפניו מאז ועד עולם, וכל התחייבויותיו והבטחותיו כי לא ישוב עוד לכסלה לא נחשבו למאומה, שהלא מי יערב שגם הבטחה זו אין שקר יסודה.

כאשר המליצו בפניו על מאן דהו, שעל אף שלא צעד לאור מידת האמת, היה בר אוריין וגדוש בתורה, הגיב רבינו בסיפור מעשה:

בעיר וינה כיהן רב בית כנסת, שהצטיין בחכמתו יותר מאשר ביראתו, ומעשיו והנהגותיו לא עלו בקנה אחד עם מידת האמת. באחד הימים, לאחר שהרב בא במריבה עם חזן בית הכנסת, השיב לו הלה כגמולו ולא המתין לו בסיום קריאת שמע.

לאחר התפילה פנה הרב אל החזן בתוכחה: "כיצד לא המתנת לי עד שאגיע ל'אמת'?!"

"אם הייתי מבקש להמתין עד שתגיע ל'אמת', השיבו החזן מיניה וביה, "הרי שלא הייתי יכול להמשיך בתפילה לעולמי עד!"

ויבחנו דבריכם

במעמד מסויים, גולל אחד הנוכחים סיפור מעשה אודות רבי משה פיינשטיין, שלאחר שחש בליבו, קבעו הרופאים כי יש לשתול קוצב לב בגופו. חתנו, הרב דוד משה טנדלר, תמך בדעת הרופאים, שסברו כי אין כל סיכון בדבר, אולם למרות כן ביקש רבי משה פיינשטיין להימלך בעניין ורק בחלוף יומיים הביע את הסכמתו לביצוע ההשתלה.

"איני מבין!" פנה הרב דוד משה לחמיו הדגול, שפסקיו והכרעותיו נפוצו בכל רחבי תבל, "הן יום יום פוסק מורי חמי בדיני נפשות חמורים ומכריע כהרף עין, ומדוע כעת, כאשר כל הרופאים תמימים בדעתם כי ההשתלה כה נחוצה, היה עליו לחכוך בענין במשך יומיים תמימים!"

"שמע נא!" השיב רבי משה לחתנו, "הלא הגאולה קרובה לבוא! ובאותה העת, כאשר יתקיים בנו מאמר הנביא: 'ואשיבה שופטיך כבראשונה', יבקשו לכונן את הסנהדרין, שתפסוק בכל ענייני התורה ויתורו אחר שבעים דיינים ראויים, הבקיאים בכל דיני התורה ובכללם סדרי קדשים וטהרות הנוגעים למלאכת המקדש.

ומכיון שעל דייני הסנהדרין להיות תמימים מכל מום, התעורר בי ספק האם המומים הפוסלים בהם הרי הם כמומי הקרבן, שגם מום נסתר פוסל בהם, או שהם כמומי הכוהנים, שרק מום שבגלוי פוסל בהם, וממילא קוצב לב, שאינו נראה כלפי חוץ, אינו נחשב כמום.

לאחר שעיינתי בדבר, הגעתי למסקנה כי דייני הסנהדרין הרי הם ככוהנים, שרק מום שבגלוי פוסל בהם, ועל כן מסכים אני לביצוע ההשתלה, היות וגם לאחריה אוכל להימנות על דייני הסנהדרין"...

"הנה רואים אתם כי אי אפשר להאמין לסיפורים כלשונם!" הפטיר רבנו.

"מפני מה?!" הזדעק המספר.

"משום שבאותה העת רבי משה כבר היה ישיש מופלג", הוכיח רבינו, "והרמב"ם בהלכות סנהדרין פ"ב ה"ג פוסק שאין מעמידין לסנהדרין זקן מופלג בשנים!"

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net